

НАУЧНО-НАСТАВНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

На седници Наставно-научног већа Филозофског факултета одржаној 22. септембра 2022. године изабрани смо у Комисију за оцену докторске дисертације „Концептуална анализа, операционализација и емпиријска провера конструкта информацијске писмености“, коју је поднела кандидаткиња Ивана Вулић Шимшић. Прегледавши дисертацију, подносимо Већу следећи

ИЗВЕШТАЈ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

I. Кандидаткиња, Ивана Вулић Шимшић, рођена 1989. године, запослена као координатор групе за образовне политике и каријерно вођење и саветовање у Фондацији Темпус, израдила је и поднела на увид докторску дисертацију под називом „Концептуална анализа, операционализација и емпиријска провера конструкта информацијске писмености“. Дисертација је изложена на укупно 192 стране, не рачунајући приложену биографију и изјаве ауторке. Наведени обим дисертације поред основног текста укључује 29 табела, 5 слика, списак литературе са 105 библиографских јединица и 23 прилога.

II. Као што наслов дисертације најављује, кандидаткиња се упустила у опсежну научну анализу конструкта „информацијске писмености“, која сеже од разматрања темељних концептуалних дилема до емпиријске валидације овог конструкта, уз неопходност да се зарад овог потоњег креирају и оригинална психометријска решења. Нешто конкретније, кандидаткиња је себи поставила три велика циља: (1) да што прецизније одреди конституенте информацијске писмености и процени да ли се она садржински подудара са постојећим психолошким конструктима или описује једну нову и засебну психолошку категорију; (2) да конструише меру која би захватила сржне конституенте информацијске писмености идентификоване концептуалном анализом, а по форми одговарала тестовима којима се процењују други видови писмености; и (3) да емпиријски испита ваљаност

осмишљене мере укључујући (а) проверу њене латентне структуре (како би се видело да ли заиста процењује једну јединствену димензију), (б) проверу њене дискриминативне ваљаности спрам тестова читалачке и научне писмености; (в) проверу теоријски очекиваних групних разлика (између особа које имају искуство релевантно за развој ове компетенције и особа које га немају); те (г) проверу инкременталне предиктивне ваљаности спрам академске успешности (као критеријума), а поврх читалачке писмености (као основног предиктора).

III. Када је реч о реализацији трећег циља, тј. о емпиријском делу њеног истраживања, кандидаткиња је формулисала следеће хипотезе: (1) да ће латентна структура теста информацијске писмености указати на више грана које репрезентују различите компоненте овог сложеног конструкта, али које конвергирају ка једној јединственој димензији; (2) да ће мера информацијске писмености бити позитивно повезана с мерама читалачке и научне писмености, али да ће се ипак издвојити као засебна димензија, која својом специфичном варијансом додатно доприноси предикцији релевантних исхода; (3) да ће полазници програма у којима се упражњавају вештине препознате као компоненте информацијске писмености (вештине претраге, селекције, анализе и синтезе информација) бити успешнији на мерама информацијске писмености од особа једнаких способности које немају специфично искуство похађања таквих програма; (4) да ће успех на мери информацијске писмености моћи у значајној мери да се предвиди на основу нивоа образовања, социо-економског статуса и искуства испитаника у коришћењу дигиталних уређаја, будући да би ти фактори требало да доприносе развоју дотичне компетенције. Мада пружају основ за прихватање већине постављених хипотеза, резултати спроведеног истраживања такође указују на тесну испреплетеност информацијске и читалачке писмености, која позива на даље преиспитивање њиховог односа на концептуалном и емпиријском плану.

IV. Кандидаткиња је текст дисертације садржински уобличио тако да је по једно поглавље посвећено сваком од постављених три циља њеног истраживања, при чему су ове три велике целине уоквирене одговарајућим уводним и завршним разматрањима. Прво поглавље задржава се на томе да читаоцу предочи друштвени и образовни контекст у коме је конструкт информацијске писмености настао и добио на значају, те да најави шта све обухвата и како ће се у наставку дисертације разрешавати проблем научног утемељења

овог конструкта. Друго поглавље почиње приказом различитих приступа у дефинисању информацијске писмености, да би се потом развило у подробну анализу и дискусију односа информацијске писмености с осталим, актуелно боље утврђеним компетенцијама из породице писмености (нпр. читалачком, математичком, дигиталном), као и њеног односа са другим релевантним конструктима из домена способности и компетенција (нпр. мета-когницијом и критичким мишљењем). Треће поглавље детаљно приказује конструкцију и пилотирање теста информацијске писмености, при чему рационалу за израду овог оригиналног инструмента чине закључци изведени из претходне концептуалне анализе, док су као модел за формулисање одговарајућих тестовних задатака послужили тестови из Програма међународног процењивања ученика (PISA). Четврто поглавље следи уобичајену структуру за приказ емпиријских истраживања: у складу с тим, овде су најпре изложени циљеви и хипотезе са којима се кандидаткиња упустила у емпиријску проверу конструисаног теста информацијске писмености, потом метод који је користила, да би затим били презентовани и дискутовани резултати ове провере. Дисертацију заокружује релативно кратко, пето, поглавље, у коме се – имајући у виду све претходне увиде и налазе – даје завршна оцена о смислености и сврсисходности конструкта информацијске писмености.

V. Као најважније сазнајне доприносе предложене докторске дисертације издвајамо следеће: Прво, препознајући да главни проблем у досадашњим одређењима информацијске писмености чини пропуст да се издвоје њени дефинишући елементи, кандидаткиња тражи основ за разликовање информацијске од других видова писмености и налази да се он не састоји толико у специфичности процеса који би требало да чине информацијску писменост колико у природи проблема чије решавање захтева нешто више или другачије од читалачке, научне или дигиталне писмености. У складу с тим, кандидаткиња нам нуди схватање информацијске писмености као компетенције за решавање информацијских проблема, тј. оних проблема који се решавају тражењем и проналажењем одговарајућих информација у расположивим изворима. Другим речима, информацијска писменост је овде одређена као умешност особе да препозна да се налази пред информацијским проблемом, те да га реши тако што ће ефикасно претражити расположиве изворе, издвојити релевантне и поуздане податке и по потреби их интегрисати у једну кохерентну целину. Друго, ослањајући се на закључке своје

концептуалне анализе и горенаведену дефиницију информацијске писмености, кандидаткиња је демонстрирала могућност конструисања проблемских задатака по угледу на оне из PISA-тестова, а који имају појавну и еколошку ваљаност као мера (тест) информацијске писмености. Најзад, када је реч о резултатима емиријске провере тог инструмента, кандидаткиња је – осим што је потврдила претпоставке о „позитивној целини“ и факторима који предвиђају постигнуће на мерама информацијске писмености – дошла до следећег важног и интересантног налаза: премда конфирмативна факторска анализа сугерише да се индивидуалне разлике у информацијској и читалачкој писмености могу подвести под једну јединствену димензију, у хијерархијској регресионој анализи информацијска писменост објашњава додатни део варијансе академске успешности, поврх дела који је објашњен нивоом читалачке писмености. Овај интригантан налаз позива на даље обједињено истраживање поменутих двеју врста писмености.

Уопште узев, може се рећи да је кандидаткиња учинила велики и значајан корак к томе да се конструкт информацијске писмености адекватно позиционира унутар одговарајуће номолошке мреже и операционализује на начин који омогућава његово емпиријско поређење с другим видовима писмености. Закључци који произлазе из концептуалне анализе и налази емпиријског дела ове дисертације не доприносе само бољем разумевању и научном утемељењу конструкта информацијске писмености, већ пружају извесне смернице за прављење обухватног модела и преуређивање савременог конструкта писмености, те за „чистију“ концептуализацију и процену његових различитих фасета. Поврх тога, конструисањем теста информацијске писмености (и то двеју форми), кандидаткиња је дала изузетан методолошки допринос даљим истраживањима у овој области, која сада имају прилику да отворе и решавају разна емпиријска питања о овом конструкту, ослањајући се на овде понуђен инструмент за његову процену. Најзад, потврдивши да разлике у образовним искуствима и социо-економским приликама имају извесну улогу у одређивању нивоа информацијске писмености, а да ова са своје стране предвиђа академску успешност, кандидаткиња је дала научно, емпиријско оправдање за систематско развијање овог вида писмености у оквиру формалног образовања и истовремено указала на факторе које треба узети у обзир приликом креирања одговарајућих програма и мера подстицања.

VI. Закључујемо да су у прегледаној докторској дисертацији успешно реализовани циљеви и методолошка решења предвиђена нацртом истраживања, да она сведочи о компетентности кандидаткиње за самосталан научно-истраживачки рад и да представља вредан допринос пољу психологије образовања и истраживању писмености у њеном савременом значењу и облицима. Сходно томе, предлажемо Већу да прихвати позитивну оцену ове дисертације, те да кандидаткињи, Ивани Вулић Шимшић, одобри њену јавну одбрану.

У Београду, 12.11.2022. године

Комисија:

проф. др Драгица Павловић Бабић
Филозофски факултет Универзитета у Београду

проф. др Зорана Јолић Марјановић
Филозофски факултет Универзитета у Београду

Проф. др Оливер Тошковић
Филозофски факултет Универзитета у Београду

проф. др Ана Алтарас Димитријевић, ментор
Филозофски факултет Универзитета у Београду